

I. Odpovědnost mládeže za protiprávní činy a soudnictví ve věcech mládeže

1. Historický exkurz do trestního práva mládeže - čs. zákon o trestním soudnictví nad mládeží, 1931

*"Co nejméně trestati, co nejvíce vychovávat i je-li nutno trestati, pak i trestem vychovávat i polepšovat."*¹

Tato úvodní věta výstižně vyjadřuje duch prvního československého zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931 (dále jen „zákon“). Zákon vycházel ze zásady, že stát má ohledně mladistvých provinilců ve věku od dovršení čtrnácti let do dovršení osmnácti let jiné úkoly než ohledně dospělých pachatelů. Dominantní úlohu zde sehrála výchova spolu se snahou ochránit mladistvého před všemi škodlivými vlivy, které by mohly ohrozit jeho další vývoj. Tímto zákonem došlo poprvé v našich podmínkách k samostatné kodifikaci trestního práva mládeže (trestního práva hmotného i procesního) a k vytvoření samostatného trestního systému nad mládeží. V poměru k obecnému trestnímu právu (trestnímu právu dospělých) bylo trestní právo mládeže *lex specialis*, neboť upravovalo jen určité otázky, zatímco pro ostatní platily obecné trestněprávní předpisy.

Základy trestní odpovědnosti mladistvého byly upraveny následujícím způsobem. Zákon v první řadě rozlišoval osoby *nedospělé* (osoby mladší čtrnácti let) a *mladistvé* (osoby mezi čtrnáctým až osmnáctým rokem věku) a určil jako minimální věk pro trestní odpovědnost dovršení čtrnácti let.

Věková hranice čtrnácti let byla určena jako minimální hranice, jejíž dosažení bylo podmínkou vzniku trestní odpovědnosti. Tudíž osoba, která v době spáchání trestného činu nedovršila čtrnáctý rok věku nebyla trestně odpovědná, avšak opatrovnický soud mohl uložit těmto osobám výchovná či léčebná opatření, ve kterých viděl potřebu, a dále byl oprávněn udělit napomenutí osobám, které měly pečovat o nedospělého.

Počátek trestní odpovědnosti byl spojen s ukončením školní docházky. Tak byla realizována zásada, podle které *"dítě školou povinné nenáleží před trestního soudce"*.

Trestní odpovědnost mladistvého byla konstruována jako trestní odpovědnost *relativní* (podmíněná). Znamenalo to, že byl určen minimální věk, jehož dosažení bylo podmínkou vzniku trestní odpovědnosti, to však ještě neznamenovalo, že by musel být každý mladistvý za spáchaný trestný čin odpovědný. Mladistvý byl trestně odpovědný pouze tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální a mravní, jaký je obvyklý u jeho vrstevníků a umožňoval mu rozpoznat bezprávnost svého jednání a podle toho toto jednání usměrnit. Tomu pak odpovídalo ustanovení § 2 odst. 2 zákona, které prohlašuje mladistvého beztrestným, nemohl-li pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat jeho bezprávnost nebo řídit své jednání podle správného rozpoznání. Značná zaostalost v době činu byla stanovena jako zvláštní důvod vylučující trestní odpovědnost mladistvého². Konstrukce trestní odpovědnosti mladistvého tak umožňovala soudci

¹ Z důvodové zprávy k vládnímu návrhu zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931.

² Tento důvod neodpovědnosti u mladistvého nelze směřovat s obecnými důvody vylučujícími trestní odpovědnost v důsledku nepřičetnosti jedince bez ohledu na jeho věk při nedostatku rozpoznávací nebo určovací schopnosti, mající svoji příčinu v jeho duševní poruše v době činu. U mladistvého zde naproti tomu šlo o nedostatek schopnosti rozpoznávací a určovací v souvislosti se značně (v porovnání s ostatními vrstevníky) opožděným intelektuálním a mravním vývojem.

přihlédnout v každém jednotlivém případě k individuálnímu stupni vývoje mladistvého a tento dosažený stupeň zohlednit již v rovině základů trestní odpovědnosti.

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazýval *proviněním* bez ohledu, zda byl podle trestního zákona zločinem, přečinem nebo přestupkem. V případě spáchání činu jinak trestného nedospělým nebo mladistvým, u kterého došlo ke zproštění, zastavení trestního řízení nebo upuštění od trestního stíhání, mohl uložit opatrovnický soud *výchovná* či *léčebná* opatření, a dále byl oprávněn uložit *napomenutí* osobám, které měly pečovat o nedospělého (mladistvého). Stejná opatření mohl učinit i v případě, kdy došlo ke spáchání trestného činu (provinění), avšak soud byl toho přesvědčen, že nařízení těchto opatření je zapotřebí ku prospěchu ohroženého nedospělého (mladistvého). Obligatorně nařizoval poručenský soud *ochrannou výchovu* ve výchovně nebo umístění v léčebném ústavu (jednalo se o ochranné opatření) v případech, kdy se nedospělý starší dvanácti let dopustil činu, za který zákon stanovil trest smrti nebo doživotní ztrátu svobody.

V případě, že tu byly podmínky k odsouzení mladistvého byl trestní soud oprávněn:

- a) *upustit od potrestání,*
- b) *odsoudit k trestu podmíněně,*
- c) *odsoudit k trestu nepodmíněně.*

Právní úprava umožňovala kombinaci trestních opatření a opatření výchovného charakteru. Z ryze trestních sankcí bylo možné mladistvému uložit pouze trest zavření a peněžitý trest.

Trestná činnost mladistvých se projednávala v zákonem stanoveném trestním řízení. S ohledem na proklamovaný výchovný cíl trestního práva mládeže došlo ke *zjednodušení trestního řízení*, které bylo odůvodněno tím, že formální řízení podle obecných ustanovení trestního řádu by mohlo u mladistvého vyvolat škodlivé psychologické účinky.

Důraz byl kladen na zjištění osobních vlastností obviněného, které hrály svůj význam při rozhodování soudu o uložení výchovných opatření. Zákon k zajištění tohoto požadavku poskytoval možnost využít tzv. osob přezvědných, které vypovídaly o poměrech mladistvého, či stanovil povinnost trestního soudu vyžádat si zprávu o mladistvém od soudu poručenského. V neposlední řadě byla dána soudu možnost opatřit si potřebné informace prostřednictvím tzv. pomocných zařízení pro soudní péči o mládež.

V neposlední řadě odchylnému pojetí trestního práva mládeže (oproti trestnímu právu dospělých) bylo potřeba přizpůsobit i *organizaci soudů*. Samostatný systém justice nad mládeží byl v pojetí zákona z roku 1931 představován specializovanými trestními soudy mládeže, přičemž tyto soudy byly i nadále součástí jednotného systému obecného trestního soudnictví. Organizace trestního soudnictví nad mládeží konkrétně vypadala následovně: u krajských soudů rozhodoval zvláštní senát, nazvaný senát mládeže, u okresního soudu vykonávajícího trestní pravomoc byl ustanoven soudce mládeže. V případě, že u okresního soudu působilo několik soudců, byl jeden z nich zvolen soudcem mládeže. Za pozornost také stojí i to, že soudce mládeže, působící u okresního soudu, mohl být v některých případech pověřen agendou soudce poručenského. Je ovšem

třeba zdůraznit, že pravomoc soudce trestního a poručenského co do ukládání právních následků za jednání osoby nedospělé, resp. mladistvé, byla zákonem přesně rozlišena.

Postupem doby však došlo k tomu, že zákon byl bez náhrady zrušen (viz trestní zákon č. 86/1950 Sb.), což znamenalo, že trestněprávní ustanovení upravující problematiku mladistvých byla včleněna do obecných trestněprávních předpisů. Se zrušením zákona souviselo i zrušení specializovaných soudů mládeže a v neposlední řadě i úřadoven pro soudní péči o mládež. Od roku 1950 tak již nelze hovořit o samostatném systému justice nad mládeží v naší republice.

2. Trestní právo mladistvých - vymezení základních pojmů

Právní řád České republiky rozumí *dítětem* osobu nezletilou (tj. osobu od narození do nabytí zletilosti). Termínem dítě označují tuto věkovou kategorii normy práva *soukromého*.

Normy práva trestního (*veřejného*) pracují s *pojmy mládež, mladistvý, osoba mladší než patnáct let, osoba mladší než osmnáct let, osoba blízká věku mladistvého a dítě*.

Přesné určení a rozlišování těchto věkových kategorií má v první řadě nezastupitelný význam pro vyřešení otázky *viny a trestu*, další význam rozlišování je dán skutečností, že tyto osoby jsou u některých skutkových podstat trestných činů *předmětem útoku* (pachatel jedná proti zájmům této osoby, dopouští se trestné činnosti, např. týrá dítě, neplní svou zákonnou povinnost vyživovat své dítě, umožní vést dítěti zahálčivý nebo nemravný život). Konkrétně jde tedy o tu skupinu skutkových podstat trestných činů, které byly vytvořeny na jejich ochranu (např. trestný čin opuštění dítěte, ohrožování výchovy mládeže, únos a obchodování s dětmi či pohlavní zneužívání).

Z trestněprávního hlediska je nutné rozlišovat pojmy *dítě, mladistvý a dospělý*, neboť jejich význam pro trestní odpovědnost fyzické osoby je diferencovaný. Odpovědnost za jednání, které trestní zákon prohlašuje za trestné, dopadá pouze na osoby, které vzhledem ke stupni svých tělesných a duševních sil jsou schopny rozpoznat nebezpečnost svého jednání pro společnost, a toto jednání ovládat.

Dítětem v tomto smyslu je ten, kdo v době spáchání *činu nedovrší patnáctý rok svého věku*, jako takový *není trestně odpovědný* (§ 11 trestního zákona) a o jeho činu mluvíme jako o *činu jinak trestném*. To je odůvodněno tím, že každá osoba, která má nést důsledky trestní odpovědnosti musí dosáhnout určitého stupně biologické a sociálně psychologické dospělosti.

*Mladistvým*³ se rozumí ten, *kdo v době spáchání provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku*. Pojem mladistvého neodpovídá pojmu zletilosti z hlediska občanského práva, a proto je dřívější nabytí zletilosti před dovršením osmnáctého roku věku bez významu.

Trestní odpovědnost *mladistvého* začíná spácháním provinění v den, který následuje po dni, kdy dovrší patnáct let (teprve tehdy osoba dovršila patnáctý rok ve smyslu trestního zákona), a končí v den dovršení osmnáctého roku jeho věku.

³ Viz ustanovení § 2 písm. d) zákona č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže.

Dopustí-li se však jedinec *činu jinak trestného* v den svých patnáctých narozenin, není (pro nedostatek věku) trestně odpovědný, spáchá-li *provinění* v den svých osmnáctých narozenin, je trestně odpovědný ještě jako mladistvý.

Po dosažení věkové hranice patnácti let v době spáchání provinění nenastupuje plná trestní odpovědnost jako v případě dospělého pachatele trestného činu. Trestněprávní nauka hovoří o tzv. *modifikované* trestní odpovědnosti spočívající v odlišném pojetí základu této odpovědnosti a v právních následcích (viz dále).

Pachatelem *dospělým*, tzn. plně (nemodifikovaně) trestně odpovědným, je ten, kdo v době svého činu překročil věk osmnácti roků.

Jinou věkovou kategorií český trestní zákon nezná. Dověšením osmnáctého roku věku se tedy stává osoba plně trestně odpovědnou. Avšak na tomto místě je nutné doplnit, že trestní zákon předpokládá zohlednit skutečnost, že pachatel spáchal trestný čin ve věku blízkém věku mladistvých. *Věk blízký věku mladistvých* je totiž uveden v demonstrativním výčtu tzv. *polehčujících okolností*, které představují prostředek soudní individualizace trestu. Z hlediska počítání času vymezuje relativně krátké časové údobí mezi osmnáctým a devatenáctým rokem.

3. Zákon o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže⁴ – obecná charakteristika úpravy

Zákon o soudnictví ve věcech mládeže (dále jen „zákon“) vznikl jako reakce na dosud absentující samostatnou právní úpravu trestní odpovědnosti, trestání a řízení v trestních věcech mládeže. Vynětí hmotněprávních a procesních ustanovení o mladistvých z obecných trestněprávních kodexů je vyjádřením snahy o zásadní změnu v celkovém pojetí zacházení s delikventní mládeží, neboť nejde jen o zvýraznění specifík v oblasti trestání mladistvých. Pro samostatnost právní úpravy mluví i to, že v obecných trestněprávních předpisech nelze zakotvit opatření a postupy, převážně civilněprávní povahy, přijímané vůči dětem mladším patnácti let v případě spáchání činu jinak trestného, neboť do obecných trestněprávních předpisů nepatří. V neposlední řadě je možné argumentovat i tím, že samostatnou kodifikací trestního práva mládeže bude zesílen výchovný aspekt těch principů, na kterých je nová kodifikace vytvořena.

Věková specifika dospívajících vyžadují natolik odlišný přístup orgánů činných v trestním řízení, včetně maximálního využívání alternativ trestů odnětí svobody a v zásadě obligatorního zapojení probačních úředníků, že by odpovídající právní úpravu nebylo možné do obecných trestněprávních norem organicky začlenit. Proto zahraniční právní úpravy, stejně jako doporučení Rady Evropy,⁵ jednoznačně upřednostňují samostatnou právní úpravu trestního soudnictví pro mladistvé, které se tak vyhne nejen riziku nesystémového přístupu právní regulace této oblasti, ale i pokušení aplikovat na

⁴ Zákon č. 218/2003 Sb., o odpovědnosti mládeže za protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže ze dne 25. června 2003, ve znění zákonů č. 383/2005 Sb. a č. 253/2006 Sb., účinný od 1. ledna 2004

⁵ Např. Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží (Pekingská pravidla), rezoluce OSN č. 40/33 ze dne 29. 11. 1985, Směrnice OSN pro prevenci kriminality mládeže (tzv. Riyadská směrnice), rezoluce OSN č. 45/112 ze dne 14. 12. 1990, Pravidla OSN k ochraně mladistvých zbavených osobní svobody (rezoluce OSN č. 45/11) ze dne 14. 12. 1990, Úmluva o právech dítěte (viz sdělení MZV č. 104/1991 Sb.) či doporučení R (87) 20, o společenské reakci na kriminalitu mládeže, Doporučení R (88) 6, o společenské reakci na kriminalitu mládeže z řad mladých lidí pocházejících z přistěhovaleckých rodin a rezoluci č. R(66)25, o krátkodobém zacházení s mladistvými pachateli do 21 let věku.

mladistvé ve větším rozsahu, než je to nezbytně nutné, normy trestního práva pro dospělé se všemi z toho vyplývajícími nežádoucími důsledky, zejména pak jejich zbytečné stigmatizace.

Samostatnou právní úpravu pak najdeme např. v Rakousku a Německu, dále ve Francii, Anglii, Skotsku či v Kanadě⁶. Zákony o soudnictví, resp. o trestním soudnictví ve věcech mládeže obsahují nejen zvláštní procesněprávní úpravu, ale i příslušnou hmotněprávní úpravu, často včetně souvisejících ustanovení upravujících i mimotrestní zacházení s delikventní mládeží. Subsidiárně se pro trestní řízení proti mladistvým uplatňují příslušná obecná ustanovení trestního řádu⁷.

Základním rysem nového zákona je snaha v jediné normě *komplexně postihnout problematiku zacházení se všemi dětmi a dospívajícími, kteří svým jednáním poruší ustanovení trestního zákona*. Znamená to, že každý takový případ bude projednán specializovaným soudem mládeže, který bude moci vybrat takové opatření, které bude nejvhodnější s ohledem na věk dospívajícího, jeho rozumovou a mravní vyspělost a i závažnost jím spáchaného činu.

Opatření uplatňovaná u mladistvých pachatelů mají zpravidla *smíšenou povahu*, tzn. zahrnují prvky výchovné, léčebně-ochranné i takové, které zabezpečují ochranu sociálního okolí prostřednictvím kontroly, dohledu a výjimečně i izolace.

Zvláštní systém soudnictví nad mládeží vyžaduje i specializované odborníky, kteří budou v praxi schopni zajistit jeho bezporuchové fungování. Jde především o *specializované soudy pro mládež*, byť jsou zřízeny v rámci stávající soustavy obecných soudů, a specializované ostatní orgány činné v trestním řízení. Soudy pro mládež podle znění zákona vykonávají soudnictví v trestních věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let (a mladistvými, kteří nejsou trestně odpovědní).

Zákon upravuje *podmínky odpovědnosti mládeže za protiprávní činy uvedené v trestním zákoně, opatření ukládaná za takové protiprávní činy, postup, rozhodování a výkon soudnictví ve věcech mládeže*. Zákon se vztahuje na dvě věkové skupiny *mládeže* – na *děti mladší patnácti let* (z pohledu trestního práva trestně neodpovědné), které se dopustily činu jinak trestného a na *mladistvé* (tj. osoby, které v době spáchání provinění dovršily patnáctý rok a nepřekročily osmnáctý rok svého věku).

Projednáváním protiprávních činů, kterých se dopustili děti mladší patnácti let a mladiství, se sleduje, aby se na toho, kdo se takového činu dopustil, užilo opatření, které účinně přispěje k tomu, aby se nadále páčání protiprávního činu zdržel a našel si společenské uplatnění odpovídající jeho schopnostem a rozumovému vývoji a podle svých sil a schopností přispěl k odčinění újmy vzniklé jeho protiprávním činem; řízení musí být vedeno tak, aby přispívalo k předcházení a zamezování páčání protiprávních činů.

Citované ustanovení je důležité pro interpretaci zákona a vyjadřuje principy tzv. *restorativní (obnovující) justice*, jež klade důraz na *vyváženou, spravedlivou reakci*

⁶ V současné době je pak oblast soudnictví nad mládeží v zahraničních právních úpravách pojata buď jako zcela samostatná soustava organizačně oddělených soudů mládeže („juvenile justice systém“), které projednávají nejen trestní věci, ale i věci opatrovnické (příkladem je Francie či Polsko), anebo jako soustava trestních soudů mládeže („juvenile criminal courts“) zpravidla začleněných do systému obecných soudů. Příkladem druhého pojetí může být Německo či Rakousko.

⁷ Musil, J. – Kratochvíl, V. – Šámal, P. a kol.: Kurs trestního práva. Trestní právo procesní, 2. přepracované vydání, C. H. Beck, Praha 2003, s.719.

společnosti na provinění mladistvého a která se nezříká své spoluodpovědnosti za jeho selhání a vyvozuje z něj důsledky nejen pro něj samotného, ale i pro řešení problémů dalších zúčastněných osob a skupin spojených s činem. *Poškozený* by měl dostat větší prostor k uplatnění svých oprávněných požadavků na morální i finanční satisfakci, *sociální okolí mladistvého i oběti* jeho činu by měly mít *možnost spolupodílet se na odčinění způsobených škod*, mladistvý by měl být *stimulován k převzetí osobní*, nikoli pouze formální *trestní odpovědnosti za spáchaný čin a nápravu jím způsobených následků*. Takový přístup se ukazuje v zahraničních analýzách jako účinnější než jednostranně orientovaná paternalistická reakce, která se soustřeďuje mnohem více na minulost a trestný čin, než na budoucnost mladistvého a poskytnutí mu příležitosti osobně se podílet na znovuoobnovení konfliktem dotčených mezilidských vztahů.

Zákon je tedy koncipován tak, že vymezuje rozdíly speciální právní úpravy odpovědnosti mládeže za spáchané protiprávní činy a o soudnictví ve věcech mládeže oproti obecné úpravě obsažené v trestních kodexech a v souvisejících právních předpisech⁸. V poměru k obecnému trestnímu právu (trestnímu právu dospělých) je úprava soudnictví ve věcech mládeže *lex specialis*.

Protiprávním činem se ve smyslu zákona rozumí *provinění* nebo *čin jinak trestný, mládeží* děti mladší patnácti let a mladiství, *dítětem mladším patnácti let* ten, kdo v době spáchaní činu jinak trestného nedovrší patnáctý rok věku, *mladistvým* ten, kdo v době spáchaní provinění dovrší patnáctý rok a nepřekročí osmnáctý rok svého věku, *opatřeními* výchovná opatření, ochranná opatření a trestní opatření, *soudem pro mládež* zvláštní senát anebo v zákonem stanovených případech předseda takového senátu nebo samosoudce příslušného okresního, krajského, vrchního a Nejvyššího soudu.

Základní zásady zákona vycházejí z principu, že všechna opatření, postupy a prostředky upravené tímto zákonem je třeba využívat k obnově narušených sociálních vztahů, ke znovuzáclenění mladistvého do jeho sociálního prostředí a k prevenci trestné činnosti. Zakotvena je *zásada zákazu retroaktivity zákona k tíži pachatele*, která vychází z požadavku stanovit v zájmu právní jistoty předem zákonné podmínky viny pachatele, právních následků jeho jednání a kritérií pro jeho soudní postih, tzn. než dojde ke spáchaní zákonem kriminalizovaného činu.

II. Základy trestní odpovědnosti mladistvých

1. Základy trestní odpovědnosti mladistvého – pojem provinění mladistvého

Zákon zachovává dosavadní věkovou hranici počátku trestní odpovědnosti, kterou doplňuje o princip *relativní trestní odpovědnosti*. Dosavadní věková hranice počátku trestní odpovědnosti je obhajována zejména tím, že věk 15 let odpovídá počátku odpovědnosti v oblasti pracovněprávní, jakož i systému základního vzdělávání mládeže⁹.

⁸ Srov. ustanovení § 1 odst. 3 zákona č. 218/2003 Sb., který stanoví, že „pokud tento zákon nestaví jinak, užije se na toho, kdo v době spáchaní činu nepřekročil osmnáctý rok věku, obecných právních předpisů“.

⁹ Zastánci snížení věkové hranice trestní odpovědnosti poukazovali na nárůst kriminality páchané dětmi do 15 let, její zvyšující se brutalitu a závažnost. Podle důvodové zprávy k návrhu zákona o soudnictví ve věcech mládeže však řešení těchto znepokojujících jevů namísto snižování věkové hranice trestní odpovědnosti mnohem lépe zajistí celková reforma trestního soudnictví ve věcech mládeže, která umožní použít některých specifických výchovných a ochranných opatření stanovených zákonem i vůči kategorii

Z pohledu srovnávacího lze dodat, že ve většině evropských zemích se pohybuje věk počátku trestní odpovědnosti mezi 14-16 lety. Obecně lze konstatovat, že v těch zemích, kde je počátek trestní odpovědnosti (konstruované zpravidla jako odpovědnost relativní) nižší, popř. velmi nízký (Velká Británie – 10 let, Severní Irsko – 7 let, Švýcarsko – 7, resp. 15 let, Francie – 13 let, Polsko – 13 let) je příslušnou právní úpravou vytvořen větší prostor pro rozhodování a výchovné působení specializovaných sociálních pracovníků, pedagogů, psychologů a k tomu účelu proškolených dobrovolných spolupracovníků z řad laické veřejnosti než v zemích, kde je sice počátek trestní odpovědnosti posunut výše, avšak rejstřík neformálních opatření používaných vůči dospívajícím není tak bohatý¹⁰.

Ustanovení § 5 odst. 1 zákona stanoví, že *mladistvý, který v době spáchání činu nedosáhl takové rozumové a mravní vyspělosti, aby mohl rozpoznat jeho nebezpečnost pro společnost nebo ovládat své jednání, není za tento čin trestně odpovědný*¹¹.

Koncepce trestní odpovědnosti mladistvých vychází z pojetí trestní odpovědnosti *relativní*, tzn. že mladiství by měli být za své jednání trestně odpovědní v závislosti na dosaženém stupni mravního a rozumového vývoje, a nikoli pouze pouhým dovršením určitého věkového stupně. Takto konstruovaná trestní odpovědnost je kromě dovršení stanoveného věku v době spáchání trestného činu podmíněna i dosažením určité míry mravní a duševní vyspělosti¹².

trestně neodpovědných dětí, které se dopustily činu jinak trestného, aniž je vystaví riziku kriminální stigmatizace.

K počátku trestní odpovědnosti se vyjadřuje i řada mezinárodních dokumentů. Mezi nimi i Minimální standardní pravidla soudnictví nad mládeží (tzv. Pekingská pravidla, rezoluce OSN 40/33 z 29. 11. 1985). V souvislosti s počátkem trestní odpovědnosti je varováno před stanovením nízkého věku jako podmínky k vyvození trestní odpovědnosti. Při stanovení dolní věkové hranice trestní odpovědnosti má být brána v úvahu emoční, mentální i intelektuální zralost osoby. Moderní přístupy by proto měly zvažovat, zdali dítě na základě svého individuálního poznání a uvědomování může chápat a přijmout odpovědnost za své anti-sociální jednání. Minimální pravidla dále uvádí, že konkrétní věkový stupeň trestní odpovědnosti bude záviset také na příslušném právním systému, na ekonomických, sociálních, politických a kulturních podmínkách ve státě. Podmíněnost počátku trestní odpovědnosti s určitou právní tradicí a kulturou země má za následek variabilnost dolní věkové hranice trestní odpovědnosti, a proto je pod pojem „mladistvý“ možné zahrnout osoby ve věku od 7 do 18 let.

¹⁰ Válková, H.: Věk a jeho význam pro stanovení dolní hranice trestní odpovědnosti, Právní rozhledy, č. 6/1997, s. 293.

¹¹ Pokud pachatel není při použití ustanovení § 5 odst. 1 zákona trestně odpovědný, je to v přípravném řízení a při předběžném projednání obžaloby důvodem pro zastavení trestního stíhání (§ 172 odst. 1 písm. c), § 188 odst. 1 písm. c) TrŘ) a v hlavním líčení důvodem zprošťujícího rozsudku (§ 226 písm. d) TrŘ).

¹² I dnes některé státy při posuzování trestní odpovědnosti mladistvého vychází nejen z dovršení určitého věku v době spáchání trestného činu, ale hodnotí i dosažený stupeň jeho rozumové a mravní zralosti. Příkladem takových právních úprav vycházejících u mladistvého z pojetí trestní odpovědnosti relativní jsou kupříkladu zákony o soudnictví v trestních věcech mládeže v Rakousku a Německu. Podle rakouského zákona o soudnictví v trestních věcech mládeže z 20. října 1988 (§ 4 odst. 2 bod 1) mladistvého (tj. toho, kdo dovršil 14 let, ale ještě nepřekročil 18. rok svého věku) nelze trestat, i když je zásadně trestně odpovědný za své trestné jednání, pokud není z určitých důvodů dostatečně zralý, aby rozpoznal protiprávnost svého činu nebo podle toho jednal. Obdobně formulované ustanovení obsahuje německý zákon o soudnictví v trestních věcech mládeže, konkrétně jde o § 3 JGG, podle něhož je „mladistvý trestně odpovědný, jestliže v době činu je podle svého mravního a duševního vývoje dost zralý, aby rozpoznal protiprávnost činu a podle tohoto rozpoznání jednal. K výchově mladistvého, který pro nedostatek zralosti není trestně odpovědný, může soudce nařídit ta samá opatření jako poručenský soudce“. V Anglii a Walesu lze považovat dítě ve věku 10 let a starší za trestně odpovědné, pokud se prokáže, že vzhledem k okolnostem případu byl pachatel schopen rozlišit správné jednání od nesprávného.

Podle důvodové zprávy k návrhu zákona je mladistvý zásadně trestně odpovědný podle tohoto zákona. Zákon však vyžaduje, aby si mladistvý byl vzhledem ke stupni svého vývoje schopen uvědomit, že „dělá něco špatného“, co hrubě odporuje normám společnosti, ve které žije, nebo aby byl schopen odpovídajícím způsobem usměrnit svoje chování. Důvodová zpráva k návrhu zákona k tomuto uvádí, že i přesto, že je namítáno, že naprostá většina osob mezi patnáctým až osmnáctým rokem je již natolik psychicky (duševně) vyspělá, že je schopna své jednání ovládat a v dostatečné míře rozpoznat jeho následky, bude u mladistvých předmětem pozornosti jejich duševní stav i z hlediska dosažení určitého stupně rozumové a mravní vyspělosti, a to z důvodů již převážně uvedených, navíc je třeba v této souvislosti připomenout, že nelze u této věkové skupiny dopředu vyloučit případy jedinců s neukončeným psychickým vývojem, pro který mohou být tyto schopnosti buď výrazně sníženy nebo i vyloučeny. Je třeba si znovu uvědomit, že uvedený psychický stav není duševní poruchou ve smyslu trestního zákona.

Nezralost mladistvého přitom musí být podstatná, tj. musí být zřejmé, že v době činu ještě nedosáhl po stránce intelektuální nebo po stránce mravní takového stupně vývoje, jakého zpravidla dosahují jeho vrstevníci. V praxi tedy bude přibírán znalec z oboru psychiatrie mládeže ke zkoumání mladistvého jen v případech, kdy na základě výsledků dokazování budou pochybnosti o jeho duševní zralosti, obdobně jako tomu je v případech pochybností o plné přičetnosti (srov. č. 24/1976 Sb. rozh. tr.). Zákon předpokládá jen pravidelné zkoumání úrovně intelektového a mravního vývoje mladistvého, tedy ne ve všech případech.

Navíc v této souvislosti je třeba zvláště upozornit, že zákon vychází ze zásady, že na každý čin, a to i na čin jinak trestný je třeba adekvátně reagovat, je stanoven s přihlédnutím k specifickému způsobu reakce na delikty mládeže i postup soudu pro mládež v případě, dopustí-li se mladistvý, který není trestně odpovědný z důvodu nízké rozumové a mravní vyspělosti, činu jinak trestného, kdy vůči němu budou použity obdobně postupy a opatření uplatňovaná podle tohoto zákona u dětí mladších patnácti let v občanském soudním řízení. Společenská reakce tedy v žádném případě u těchto mladistvých chybět nebude. Na čin jinak trestný bude reagováno, byť ne prostředky trestního práva.

Koncepce relativní trestní odpovědnosti navazuje na úpravu čs. zákona o trestním soudnictví nad mládeží z roku 1931, která obdobně vycházela z tzv. *podmíněné přičetnosti*, závislé na dosaženém stupni intelektuálního a mravního vývoje mladistvého v době činu¹³.

¹³ Znamenalo to, že mladistvý byl trestně odpovědný pouze tehdy, pokud dosáhl takového stupně vývoje po stránce intelektuální (schopnost rozpoznávací) a po stránce mravní (schopnost určovací), jaký je obvyklý u jeho vrstevníků a umožňoval mu rozpoznat bezprávnost svého jednání a podle toho toto jednání usměrnit. Tomu pak odpovídá ustanovení § 2 odst. 2 zákona z roku 1931, které prohlašuje mladistvého beztrestným, nemohl-li pro značnou zaostalost v době činu rozpoznat jeho bezprávnost nebo řídit své jednání podle správného rozpoznání. Značná zaostalost v době činu tak byla považována za zvláštní důvod vylučující trestní odpovědnost mladistvého. V komentáři k zákonu z roku 1931 je tato způsobilost (resp. nezpůsobilost) mladistvého označována jako speciální forma přičetnosti (resp. nepřičetnosti). Konstrukce trestní odpovědnosti relativní umožňovala soudci přihlédnout v každém jednotlivém případě k individuálnímu stupni vývoje mladistvého a tento dosažený stupeň zohlednit již v rovině základů trestní odpovědnosti.

Pro spolehlivé zjištění skutečností nezbytných k posouzení, zda je tu důvod vylučující trestnost, zákon ukládal povinnost již v průběhu přípravného vyhledávání zjistit poměry mladistvého. V rámci splnění tohoto zákonného požadavku vystupovaly v trestním řízení tzv. osoby přezvědné, tj. osoby, které vypovídaly o osobních, rodinných, majetkových a dalších poměrech mladistvé osoby. Soudu byla také dána možnost opatřit si potřebné informace prostřednictvím tzv. pomocných zařízení pro soudní péči o mládež. Dalším velmi důležitým pramenem poznání osobních poměrů mladistvého bylo lékařské ohledání.

Trestný čin spáchaný mladistvým se nazývá *proviněním*. Provinění je tedy formou delikvence mladistvých, korespondující trestným činům dospělých osob. Pro jejich posuzování platí trestní zákon s výjimkami stanovenými zákonem. Nejde tedy o novou kategorii trestného činu.

Podle § 3 odst. 1 trestního zákona je trestným činem pro společnost nebezpečný čin, jehož znaky jsou uvedeny v tomto zákoně. Podmínkou trestnosti činu je však nejen to, aby čin měl znaky uvedené v zákoně, ale i to, aby byl pro společnost nebezpečný.

Ustanovení § 3 odst. 2 trestního zákona zakotvuje obecně pro *dospělé* dolní hranici materiální stránky jejich trestného činu ve stupni *vyšším než nepatrném* (čin, jehož stupeň pro společnost je nepatrný, není trestným činem, i když jinak vykazuje znaky trestného činu). Ustanovení § 6 odst. 2 zákona č. 218/2003 Sb., stanoví, že *čin, jehož znaky jsou uvedeny v trestním zákoně, není proviněním, jestliže je spáchán mladistvým a stupeň jeho nebezpečnosti pro společnost je malý*. To tedy znamená, že čin mladistvého může být posouzen jako provinění, jen je-li jeho *stupeň nebezpečnosti pro společnost vyšší než malý*. Ustanovení § 6 odst. 2 zákona mladistvého oproti dospělého zvýhodňuje, jestliže vyžaduje, aby stupeň nebezpečnosti činu pro společnost byl vyšší než malý, zatímco u dospělého postačí, jestliže je tento stupeň vyšší než nepatrný.

Rozdíl mezi trestným činem dospělého a mladistvého tedy záleží v materiálním znaku činu, resp. stupni společenské nebezpečnosti činu. Trestní odpovědnost mladistvého je podmíněna typově i konkrétně trestným činem pro společnost nebezpečnějším, než je tomu v případě dospělého pachatele. Jinak řečeno: není-li u dospělého trestným činem čin nepatrného stupně společenské nebezpečnosti, bude tomu stejně u mladistvého jen za té podmínky, že jím spáchaný čin bude vykazovat nejen pouze nepatrný, ale i malý stupeň materiální stránky, kdy naposledy uvedený stupeň naopak pro závěr o trestnosti činu dospělého stačí.

III. Opatření ukládaná mladistvým

Právními následky provinění – *opatření* jsou podle zákona

- *výchovná opatření,*
- *ochranná opatření a*
- *trestní opatření.*

Účelem opatření vůči mladistvým je především:

- *vytvoření podmínek pro sociální a duševní rozvoj mladistvého se zřetelem k jím dosaženému stupni rozumového a mravního vývoje, osobním vlastnostem, rodinné výchově a k prostředí mladistvého, z něhož pochází,*
- *jeho ochrana před škodlivými vlivy a*
- *předcházení dalšímu páčání provinění.*

1. Výchovná opatření

Mladistvému lze uložit následující *výchovná opatření*:

- *dohled probačního úředníka,*
- *probační program,*
- *výchovné povinnosti,*
- *výchovná omezení a*
- *napomenutí s výstrahou.*

Výchovná opatření je možné uložit buď při upuštění od trestního opatření nebo podmíněném upuštění od trestního opatření, dále dovoluje-li to jejich povaha je možné výchovná opatření použít i vedle uloženého ochranného nebo trestního opatření, dále v souvislosti se zvláštními způsoby řízení a také lze výchovná opatření ukládat se souhlasem mladistvého, proti němuž se řízení vede, již *v průběhu řízení*, a to před rozhodnutím soudu pro mládež o vině mladistvého.

Výchovná opatření lze uložit nejdéle na dobu současně stanovené zkušební doby u podmíněného odsouzení nebo podmíněného odložení peněžitého opatření; jsou-li ukládána samostatně nebo vedle jiného ochranného nebo trestního opatření, lze je uložit nejdéle na dobu tří let.

Při rozhodování o uložení výchovného opatření mladistvému musí soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce přihlídnout zejména k účelu opatření vůči mladistvému i k tomu, že výchovná opatření usměrňují způsob života mladistvého, a tím podporují a zajišťují jeho výchovu. Při úvaze o vhodném druhu výchovného opatření soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce spolupracují s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí, zájmovými sdruženími občanů a s osobami realizujícími probační programy. Za účelem přesného objasnění, jaké výchovné opatření je třeba mladistvému uložit, mohou tyto orgány požádat o součinnost příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, popř. Probační a mediační službu, a v odůvodněných případech i o vypracování zprávy o osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci mladistvého.

Výchovná opatření může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce ukládat se *souhlasem mladistvého, již v průběhu tohoto řízení*, a to *nejdéle do jeho pravomocného skončení*. Souhlas mladistvého je zde nutný z důvodu presumpce nevin

– pokud se výchovné opatření ukládá již v průběhu trestního řízení proti mladistvému. Mladistvý může kdykoli v průběhu řízení až do jeho pravomocného skončení svůj *souhlas odvolat* prohlášením adresovaným soudu pro mládež a v přípravném řízení státnímu zástupci, který vede řízení, výkon výchovného opatření pak tím končí.

Jestliže se ukáže, že úplné nebo včasné plnění výchovného opatření je pro mladistvého nemožné nebo je nelze na něm spravedlivě požadovat, soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce nařízené výchovné opatření zruší nebo změní.

Zjistí-li soud pro mládež, že jsou dány důvody pro nařízení ústavní výchovy podle zákona o rodině, dá obecnému soudu podnět k zahájení řízení.

1. 1. Dohled probačního pracovníka

Dohledem probačního úředníka se rozumí:

- pravidelné sledování chování mladistvého v jeho rodině a způsobu výchovného působení rodičů na něj,
- kontrola dodržování uloženého probačního programu a výchovných povinností a omezení uložených mladistvému soudem pro mládež a v přípravném řízení státním zástupcem nebo vyplývajících ze zákona a
- jeho pozitivní vedení probačním úředníkem k životu v souladu se zákonem.

Účelem dohledu probačního úředníka je:

- a) *sledování a kontrola chování* mladistvého, zaměřená na zajištění ochrany společnosti a snížení možnosti opakování trestné činnosti,
- b) *odborné vedení a pomoc* mladistvému s cílem zajistit, aby v budoucnu vedl řádný život.

Mladistvý, kterému byl uložen dohled probačního úředníka, je povinen

- a) *spolupracovat* s probačním úředníkem způsobem, který mu probační úředník stanoví na základě programu jeho výkonu,
- b) *dostavovat* se k probačnímu úředníkovi ve lhůtách, které mu budou stanoveny probačním úředníkem; při stanovení těchto lhůt probační úředník přihlédne k poměrům mladistvého, jeho životní situaci v době výkonu dohledu i k prostředí, v němž žije,
- c) *informovat* probačního úředníka o svém pobytu, zaměstnání, dodržování uložených omezení nebo povinností a jiných důležitých okolnostech pro výkon dohledu určených probačním úředníkem,
- d) *nebránit* probačnímu úředníkovi *ve vstupu do obydlí*.

1. 2. Probační program

Tato výchovná povinnost spočívá v povinnosti absolvovat probační program, jímž může být zejména program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, a to s různým režimem omezení v běžném způsobu života. Smyslem probačního programu je působit na mladistvého tak, aby se vyhnul chování, které by bylo v rozporu se zákonem, podporovat vytvoření jeho vhodného sociálního zázemí a přispět k urovnání vztahů mezi ním a poškozeným. Byla-li proviněním způsobena škoda, zpravidla má být mladistvému uloženo, aby jí podle svých sil nahradil. Probační program vykonává mladistvý pod dohledem probačního úředníka.

1. 3. Výchovné povinnosti

Jako *výchovnou povinnost* může soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému uložit zejména, aby *bydlel s rodičem nebo jiným dospělým, který je odpovědný za jeho výchovu, jednorázově nebo ve splátkách zaplatil přiměřenou peněžitou částku, kterou zároveň určí, na peněžitou pomoc obětem trestné činnosti poskytovanou podle zvláštního zákona, vykonal bezplatně ve svém volném čase společensky prospěšnou činnost určitého druhu, usiloval o vyrovnání s poškozeným, nahradil podle svých sil škodu způsobenou proviněním anebo jinak přispěl k odstranění následku provinění, podrobil se léčení závislosti na návykových látkách, které není ochranným léčením podle trestního zákona, podrobil se ve svém volném čase vhodnému programu sociálního výcviku, psychologickému poradenství, terapeutickému programu, vzdělávacímu, doškolovacímu, rekvalifikačnímu nebo jinému vhodnému programu k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého, který není probačním programem.*

Výchovná povinnost zaplatit *peněžitou částku* se uloží, jestliže lze předpokládat, že peněžitá částka bude zaplacená z peněžitých prostředků, s nimiž smí mladistvý samostatně nakládat. Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce může stanovit, že peněžitá částka bude zaplacená v přiměřených měsíčních splátkách.

Vykonání *společensky prospěšné činnosti* určitého druhu smí být mladistvému uloženo jen tak, aby nenarušilo jeho přípravu na budoucí povolání, především plnění povinností souvisejících se vzdělávacím programem školy, nebo výkon povolání či zaměstnání, a to na dobu nejvýše čtyř hodin denně, osmnácti hodin týdně a šedesáti hodin celkem.

1. 4. Výchovná omezení

Výchovným omezením lze mladistvému zakázat zejména, aby *nenavštěvoval určité akce, zařízení nebo jiné pro něj nevhodné prostředí, nestýkal se s určitými osobami, nezdržoval se na určitém místě, nepřechoval předměty, které by mohly sloužit k páchaní dalších provinění, neužíval návykové látky, neúčastnil se hazardních her, sázek a hraní na výherních automatech, neměnil bez předchozího ohlášení probačnímu úředníkovi místo svého pobytu, neměnil bez předchozího oznámení probačnímu úředníkovi bezdůvodně svoje zaměstnání.*

Výčet výchovných povinností i výchovných omezení zde uvedených je jen příkladný a přichází proto v úvahu i uložení jiných výchovných povinností či jiných výchovných omezení.

1. 5. Napomenutí s výstrahou

Napomenutím s výstrahou soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mladistvému v přítomnosti jeho zákonného zástupce důrazně vytkne protiprávnost jeho činu a upozorní ho na konkrétní důsledky, jež mu hrozí podle tohoto zákona v případě, že by v budoucnu páchal další trestnou činnost.

Soud pro mládež a v přípravném řízení státní zástupce mohou uplatnit výchovné opatření napomenutí s výstrahou bez dalšího nebo mohou – je-li to účelné a vhodné – při vyslovení napomenutí s výstrahou současně *přenechat poškození mladistvého jeho zákonnému zástupci, škole, jíž je mladistvý žákem, nebo výchovnému zařízení, v němž žije; v takovém případě si soud pro mládež (státní zástupce) předem vyžádá stanovisko školy nebo výchovného zařízení. Zákonný zástupce, škola nebo výchovné zařízení jsou povinni o výsledku vyrozumět soud pro mládež nebo státního zástupce.*

Formy postižení mladistvého jeho zákonnými zástupci, školou a výchovným zařízením se musí odvíjet od jejich oprávnění ve vztahu k mladistvému. Provinění, které se přenechává k postižení škole a výchovnému zařízení, by mělo souviset s činností školy nebo výchovného zařízení, tj. provinění mladistvého má souvislost se školní docházkou (např. mladistvý se dopustil provinění ublížení na zdraví podle § 221 odst. 1 trestního zákona vůči spolužákovi o přestávce ve škole) nebo s pobytem mladistvého ve výchovném zařízení (např. mladistvý se dopustil provinění vydírání podle § 235 odst. 1 trestního zákona vůči chovanci ve výchovném zařízení). V těchto případech by k postižení mladistvého mělo dojít postupem podle školského řádu příslušné školy (např. snížení známky z chování, ředitelská důtka), nebo podle zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivní výchovné péči ve školských zařízeních, který v ustanovení § 21 umožňuje výchovnému zařízení odejmout dítěti určitou výhodu, např. povolení mimořádné návštěvy kulturního zařízení, povolení mimořádné vycházky, mimořádné návštěvy apod., stejně jako snížit kapesné, omezit nebo zakázat trávení volného času mimo zařízení a další v zákoně uvedené.

2. Ochranná opatření

Účelem *ochranného opatření* je kladně ovlivnit duševní, mravní a sociální vývoj mladistvého a chránit společnost před pácháním provinění mladistvými. *Ochranné léčení a zabránění věci* se ukládá podle trestního zákona. *Ochranná výchova* se ukládá podle zákona č. 218/2003 Sb. Soud pro mládež může mladistvému uložit ochrannou výchovu, pokud

- o výchovu mladistvého není náležitě postaráno a nedostatek řádné výchovy nelze odstranit v jeho vlastní rodině nebo v rodině, v níž žije,
- dosavadní výchova mladistvého byla zanedbána, nebo
- prostředí, v němž mladistvý žije, neposkytuje záruku jeho náležité výchovy, a nepostačuje uložení výchovných opatření.

Ochrannou výchovu lze uložit pouze mladistvému nebo dítěti mladšímu patnácti let. Ochranná výchova potrvá, dokud to vyžaduje její účel, nejdéle do dovršení osmnáctého roku věku mladistvého; vyžaduje-li to zájem mladistvého, může soud pro mládež ochrannou výchovu prodloužit do dovršení jeho devatenáctého roku.

Není-li možné ochrannou výchovu ihned vykonat, nařídí soud pro mládež do doby jejího zahájení dohled probačního úředníka.

Ochranná výchova může být za splnění zákonných podmínek kdykoli změněna v ústavní výchovu a naopak.

Při podmíněném umístění mladistvého mimo výchovné zařízení by měl pravidelně následovat dohled probačního úředníka, popř. uložení jiného vhodného výchovného opatření.

3. Trestní opatření

Trestní opatření lze použít pouze tehdy, jestliže zvláštní způsoby řízení a opatření, zejména obnovující narušené sociální vztahy a přispívající k předcházení protiprávním činům, by zřejmě nevedly k dosažení účelu tohoto zákona. Trestní opatření v návaznosti na trestní zákon musí vzhledem k okolnostem případu a osobě i poměrům mladistvého napomáhat k vytváření vhodných podmínek pro další vývoj mladistvého; výkonem trestního opatření nesmí být ponížena lidská důstojnost.

Za spáchané provinění může soud pro mládež mladistvému uložit pouze tato trestní opatření:

- *obecně prospěšné práce,*
- *peněžitě opatření,*
- *peněžitě opatření s podmíněným odkladem výkonu,*
- *propadnutí věci nebo jiné majetkové hodnoty,*
- *zákaz činnosti,*
- *vyhoštění,*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněné odsouzení),*
- *odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem,*
- *odnětí svobody nepodmíněné.*

Při výměře trestního opatření soud přihlédne jako k *polehčující okolnosti* zejména k tomu, že pachatel

- úspěšně vykonal probační program nebo jiný vhodný program sociálního výcviku, psychologického poradenství, terapeutický program, program zahrnující obecně prospěšnou činnost, vzdělávací, doškolovací, rekvalifikační nebo jiný vhodný program k rozvíjení sociálních dovedností a osobnosti mladistvého,
- poskytl zadostiučinění poškozenému, nahradil úplně nebo alespoň částečně způsobenou škodu, odčinil nebo alespoň zmírnil újmu, kterou mu způsobil, a přičinil se o obnovení právních a společenských vztahů, které narušil svým chováním, nebo
- po spáchání provinění se choval tak, že lze důvodně předpokládat, že se v budoucnu již trestné činnosti nedopustí.

Při stanovení *druhu* trestního opatření a jeho *výměry* soud pro mládež přihlédne také k tomu, že mladistvý spáchal provinění ve stavu *zmenšené přičetnosti, který si přivodil vlivem návykové látky*. Tím se zákon snaží reagovat na poměrně často příčinu provinění u mladistvých. Důvodová zpráva argumentuje tím, že mladiství jsou skupinou, která je zvýšeně ohrožena zneužíváním omamných a psychotropních látek, a proto je třeba na tento problém reagovat adekvátními prostředky, zejména uložením ochranného léčení nebo jiného opatření směřujícího k odstranění nebo zmírnění závislosti mladistvého na návykových látkách.

3. 1. Obecně prospěšné práce, zákaz činnosti, vyhoštění

Mladistvému lze uložit za podmínek stanovených v trestním zákoně *obecně prospěšné práce*. K možnosti uložení tohoto trestního opatření se vyžaduje *stanovisko* mladistvého. Horní hranice sazby tohoto trestního opatření u mladistvého nesmí převyšovat polovinu horní hranice stanovené v trestním zákoně (tedy 50 – 200 hodin).

Zákaz činnosti může soud pro mládež mladistvému uložit, není-li to na překážku přípravě na jeho povolání, přičemž horní hranice sazby nesmí převyšovat pět let. Vedle trestního opatření obecně prospěšných prací a zákazu činnosti může soud pro mládež uložit i vhodná *výchovná opatření*.

Vyhoštění může soud pro mládež uložit jen na základě podmínek stanovených v trestním zákoně ve výměře od jednoho roku do pěti let. Přitom přihlédne též k rodinným a osobním poměrům mladistvého a dbá toho, aby tímto trestem nebyl vydán nebezpečí zpustnutí.

3. 2. Peněžitě opatření

Mladistvému je možné uložit *peněžitě opatření* ve výměře od 1 000 do 500 000 Kč, a to za podmínek stanovených v trestním zákoně, je-li mladistvý výdělečně činný nebo jeho majetkové poměry uložení takového trestního opatření umožňují. Soud pro

mládež může vedle peněžitého opatření uložit i vhodná výchovná opatření. Nově je možné stanovit výši peněžitého opatření také formou *denní sazby* s přihlédnutím k dennímu výdělků mladistvého, a to ve výši od 100 Kč do 1 000 Kč na den na dobu 5 až 500 dnů. Jde o novou formu výpočtu celkové výše peněžitého opatření, jehož podstatou je vyjádření závažnosti činu počtem dní. Mladistvému bude možno po právní moci odsuzujícího rozsudku jako alternativu k náhradnímu nepodmíněnému odnětí svobody pro případ, že by peněžitě opatření nebylo vykonáno, uložit po jeho vyjádření i výkon *obecně prospěšné činnosti v rámci probačního programu pro tento účel zřízeného*. Pokud mladistvý odsouzený takovou obecně prospěšnou činností vykoná, rozhodne soud o upuštění od náhradního trestu odnětí svobody.

U peněžitého opatření je dále možný *podmíněný odklad výkonu* na zkušební dobu až na tři léta, jestliže vzhledem k osobě mladistvého, zejména s přihlédnutím k jeho dosavadnímu životu a prostředí, ve kterém žije a pracuje, a k okolnostem případu lze mít důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu, nebo jestliže soud pro mládež přijme záruku za nápravu mladistvého a vzhledem k výchovnému vlivu toho, kdo záruku nabídl, má důvodně za to, že účelu trestního opatření bude dosaženo i bez jeho výkonu.

Jestliže mladistvý vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým podmínkám, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil; jinak rozhodne, a to popřípadě již během zkušební doby, že se peněžitě opatření vykoná.

Bylo-li vysloveno, že se mladistvý osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen.

3. 3. Odnětí svobody nepodmíněné

Trestní sazby *odnětí svobody* stanovené v trestním zákoně se u mladistvých snižují na polovinu, přičemž horní hranice trestní sazby nesmí převyšovat *pět let* a dolní hranice *jeden rok*.

Nepodmíněné odnětí svobody může soud pro mládež mladistvému uložit jen tehdy, jestliže by s ohledem na okolnosti případu, osobu mladistvého nebo předchozí použitá opatření uložení jiného trestního opatření zjevně nepostačovalo k dosažení účelu tohoto zákona. Nepodmíněné trestní opatření odnětí svobody je tedy v této škále opatření posledním prostředkem postihu.

V případě, že mladistvý spáchal provinění, za které trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a že stupeň nebezpečnosti takového provinění pro společnost je vzhledem k zvlášť zavrženíhodnému způsobu provedení činu nebo k zvlášť zavrženíhodné pohnutce nebo k zvlášť těžkému a těžko napravitelnému následku mimořádně vysoký, může soud pro mládež uložit mladistvému odnětí svobody na *pět až deset let*, má-li za to, že by odnětí svobody v rozmezí 1 až 5 let k dosažení účelu trestního opatření nepostačovalo.

Výkon trestního opatření odnětí svobody uloženého mladistvému je upraven v zákoně o výkonu trestu odnětí svobody a v řádu výkonu trestu odnětí svobody.¹⁴ Zákon o výkonu trestu odnětí svobody stanoví, že trestní opatření odnětí svobody u mladistvých, kteří nepřekročili 19. rok svého věku, se vykonává *odděleně* od ostatních

¹⁴ Zákon č. 169/1999 Sb., o výkonu trestu odnětí svobody, ve znění pozdějších předpisů; vyhláška č. 345/1999 Sb., kterou se vydává řád výkonu trestu odnětí svobody.

odsouzených, a to ve věznicích nebo zvláštních odděleních pro mladistvé s uplatňováním vnitřní diferenciacie (viz dále).

Zákon o výkonu trestu odnětí svobody zdůrazňuje výchovnou stránku výkonu trestního opatření a nutnost zajištění přípravy mladistvého na budoucí povolání. Mladistvému, který má plnit povinnou školní docházku zabezpečí věznice její plnění vyučováním místo výkonu práce. Program zacházení s mladistvým má přihlížet k jeho potřebám. Při stanovení jeho obsahu je sledováno zabezpečení pracovní kvalifikace a samostatný způsob života. Pro mladistvého je účast na stanovené formě vzdělávání a dalších určených aktivitách programu zacházení povinná. Vzdělávání mladistvého se uskutečňuje formou denního studia, mladistvý se po dobu výuky nezařazuje do práce. K formě a obsahu přípravy mladistvého na povolání požádá věznice o vyjádření zákonného zástupce a orgán sociálněprávní ochrany dětí.

Řád výkonu trestu odnětí svobody zdůrazňuje individuální způsoby zacházení, které by měly omezit negativní účinky izolace mladistvých od společnosti v důsledku výkonu trestního opatření. Individuální způsoby zacházení se zaměřují na rozvíjení rozumové, emocionální a sociální zralosti mladistvých. Důraz je kladen na přijetí osobní odpovědnosti za spáchané provinění, posilování samostatného řešení životních situací, omezování a zvládání agresivních reakcí a nevhodného jednání. Vzdělávací a pracovní aktivity jsou zaměřeny na získání znalostí a dovedností usnadňujících zařazení mladistvého do zaměstnání po návratu do občanského života. Mladiství jsou vedeni k takovým volnočasovým aktivitám, které odpovídají jejich vývojovým potřebám a zároveň nejsou v rozporu s běžnými společenskými zvyklostmi.

K realizaci těchto požadavků má též napomoci nově stanovená vnitřní diferenciacie ve věznicích pro mladistvé. Namísto dosavadních čtyř typů oddělení ve věznici pro mladistvé (dohled, dozor, ostraha a zvýšená ostraha) se zavádějí čtyři základní *diferenciační skupiny* A, B, C, a D. Kritériem zařazení do určité skupiny je charakteristika osobnosti a spáchaného provinění.

Do skupiny A se zařazují odsouzení se základní charakteristikou osobnosti v normálu, u nichž poruchy chování vyplývají z nevhodného sociálního prostředí, emocionální a sociální nevyzrálosti, popř. špatného zacházení. Skupina B je určena odsouzeným s naznačeným disharmonickým vývojem osobnosti. Skupina C je určena odsouzeným s poruchami chování včetně poruch způsobených užíváním návykových látek, kteří vyžadují specializovaný výkon trestního opatření. Konečně pak do skupiny D se zařazují odsouzení s mentální retardací. O zařazení odsouzeného do určité základní skupiny rozhoduje ředitel věznice na základě doporučení odborných zaměstnanců.

Výše uvedené základní diferenciační skupiny se zpravidla dále člení na tři *prostupné skupiny*, do kterých jsou mladiství odsouzení zařazováni na základě svého chování, jednání, postojů ke spáchanému provinění a výkonu trestního opatření. Prostupné skupiny vnitřní diferenciacie tvoří ucelený systém pozitivní motivace mladistvých odsouzených. Do I. prostupné skupiny se zařazují odsouzení, kteří převážně aktivně plní program zacházení i své další povinnosti a chovají se a jednají v souladu s vnitřním řádem. Do II. prostupné skupiny se zařazují odsouzení s nevyjasněným a kolísavým postojem a přístupem k programu zacházení a svým povinnostem. Do III. prostupné skupiny se pak zařazují ti odsouzení, kteří převážně program zacházení plní pasivně nebo jej odmítají, neplní své povinnosti nebo se chovají a jednají v rozporu s vnitřním řádem. Rozhodnutí o zařazení a změně zařazení odsouzeného do konkrétní prostupné skupiny je v pravomoci vedoucího oddělení výkonu trestu. Toto rozhodnutí

činí na návrh speciálního pedagoga, zpravidla při zpracování a hodnocení plnění programu zacházení.

Mladistvého lze na návrh státního zástupce nebo ředitele věznice *podmíněně propustit z výkonu odnětí svobody* za podmínek stanovených v trestním zákoně i dříve, než vykoná jeho polovinu nebo dvě třetiny¹⁵.

Při podmíněném propuštění stanoví soud zkušební dobu na jeden rok až pět let.

3. 4. Odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu (podmíněně odsouzení) a odnětí svobody podmíněně odložené na zkušební dobu s dohledem

Při *podmíněném odsouzení* mladistvého nebo *jeho podmíněném odsouzení s dohledem* stanoví soud pro mládež zkušební dobu *na jeden rok až tři léta*. Současně může soud pro mládež uložit i výchovná opatření. Soud pro mládež může vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné odsouzení v platnosti i přesto, že mladistvý odsouzený zavinil příčinu k nařízení výkonu trestního opatření odnětí svobody, a

- stanovit nad mladistvým odsouzeným dohled, pokud nebyl již uložen,
- přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než dvě léta, přičemž nesmí překročit horní hranici zkušební doby v trvání pěti let, nebo
- uložit další výchovné opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život.

3. 5. Upuštění od uložení trestního opatření

Soud pro mládež může *upustit od uložení trestního opatření* mladistvému, který spáchal provinění menší nebezpečnosti činu pro společnost, jeho spáchání lituje a projevuje účinnou snahu po nápravě, jestliže vzhledem k povaze spáchaného činu a k dosavadnímu životu mladistvého lze důvodně očekávat, že již projednání věci před soudem pro mládež postačí k jeho nápravě. Další případ, kdy soud pro mládež může upustit od uložení trestního opatření, je situace, že se mladistvý dopustil činu z neznalosti právních předpisů, která je zejména vzhledem k jeho věku, rozumové vyspělosti a prostředí, ve kterém žil, omluvitelná. Konečně pak lze upustit od uložení trestního opatření v souvislosti s přijetím záruky za nápravu mladistvého s přihlédnutím k výchovnému vlivu toho, kdo nabídku záruky předložil. V tomto případě soud pro mládež musí přihlídnout i k povaze spáchaného činu a osobě mladistvého, která bude muset zaručovat, že uložení trestního opatření není nutné. Upustil-li soud pro mládež od uložení trestního opatření, může vyřídit věc tím, že mladistvého napomene, anebo může přenechat postižení mladistvého zákonnému zástupci, škole, jíž je mladistvý žákem, nebo školskému zařízení pro výkon ústavní nebo ochranné výchovy, v němž žije

Dalšími možnostmi upuštění od uložení trestního opatření jsou případy, kdy mladistvý spáchal provinění ve stavu vyvolaném duševní poruchou a soud pro mládež má za to, že ochranné léčení (podle trestního zákona), které zároveň ukládá, zajistí nápravu mladistvého lépe než trestní opatření, anebo situace, kdy soud pro mládež použije vůči mladistvému ochranné nebo výchovné opatření a k dosažení účelu tohoto zákona není třeba uložit trestní opatření.

¹⁵ Srov. § 61 až § 64 trestního zákona, který předpokládá splnění dvou podmínek, a to výkon části uloženého trestu odnětí svobody (tzn. jeho poloviny) a polepšení odsouzeného nebo přijetí záruky za dovršení jeho nápravy.

Upustí-li soud pro mládež od uložení trestního opatření, hledí se na mladistvého, jako by nebyl odsouzen.

3. 6. Podmíněné upuštění od uložení trestního opatření

Soud pro mládež může také *podmíněně upustit od uložení trestního opatření* u mladistvého, jestliže považuje, na rozdíl od upuštění od uložení trestního opatření, za potřebné po stanovenou dobu sledovat chování mladistvého.

Při podmíněném upuštění od uložení trestního opatření soud pro mládež stanoví zkušební dobu *až na jeden rok*. Zároveň mladistvému může uložit ochranné opatření nebo výchovné opatření směřující k tomu, aby vedl řádný život; zpravidla mu též uloží, aby podle svých sil nahradil škodu, kterou proviněním způsobil. Soud pro mládež může vzhledem k okolnostem případu a osobě mladistvého ponechat podmíněné upuštění od uložení trestního opatření v platnosti i přesto, že mladistvý zavinil uložení trestního opatření, a stanovit nad mladistvým dohled, pokud již nebyl uložen, přiměřeně prodloužit zkušební dobu, ne však o více než jeden rok, nebo *stanovit* dosud neuložená výchovná opatření směřující k tomu, aby mladistvý vedl řádný život.

Jestliže mladistvý, u něhož bylo podmíněně upuštěno od uložení trestního opatření, vedl ve zkušební době řádný život a vyhověl uloženým opatřením, vysloví soud pro mládež, že se osvědčil; jinak rozhodne o uložení trestního opatření, a to popřípadě již během zkušební doby.

Bylo-li vysloveno, že se mladistvý, u něhož bylo podmíněně upuštěno od uložení trestního opatření osvědčil, anebo má-li se za to, že se osvědčil, hledí se na něj, jako by nebyl odsouzen.

IV. Řízení v trestních věcech mladistvých

Řízení v trestních věcech mladistvých podle zákona č. 218/2003 Sb., se vyznačuje zejména těmito odchylkami.

Soudnictví ve věcech mladistvých a ve věcech posuzování činů jinak trestných spáchaných dětmi mladšími patnácti let vykonávají *soudy pro mládež*.

Kladen je důraz na *specifický přístup při projednávání trestních věcí mladistvých*. V řízení je třeba postupovat s přihlédnutím k věku, zdravotnímu stavu, rozumové a mravní vyspělosti osoby, proti níž se vede, aby její další vývoj byl co nejméně ohrožen, projednávané činy a jejich příčiny i okolnosti, které je umožnily, byly náležitě objasněny a za jejich spáchání vyvozena odpovědnost podle zákona. Řízení je přitom třeba vést tak, aby působilo k předcházení protiprávním činům. Při provádění úkonů řízení ve věcech mladistvých se musí jednat s osobami na úkonu zúčastněnými tak, jak to vyžaduje význam a výchovný účel řízení; vždy je nutno šetřit jejich osobnosti.

Zákon dále stanoví požadavek *specializace orgánů činných v trestním řízení a dalších osob*. Soudci, státní zástupci, příslušníci policejních orgánů a úředníci Probační a mediační služby působící v trestních věcech mládeže musí mít zvláštní průpravu pro zacházení s mládeží. V řízení proti mladistvým je třeba dbát toho, aby vyšetřování, projednávání i rozhodování jejich trestních věcí byl svěřováno osobám, jejichž znalost otázek souvisejících s výchovou mládeže zaručí splnění výchovného účelu řízení.

Orgány činné podle tohoto zákona postupují *ve spolupráci s příslušným orgánem sociálně-právní ochrany dětí*. Zákon mezi další významné subjekty řadí *zájmová*

sdružení občanů, místní komunity a nositele jednotlivých mediačních a probačních programů. Zapojení těchto subjektů může významně přispět k včasné a přiměřené reakci na delikvenci mládeže. Proto je zákonem uložena povinnost orgánům činným v trestním řízení spolupracovat s těmito subjekty a je též předpokládán jejich podíl na výkonu soudních rozhodnutí a spolupůsobení při nápravě mladistvých, jakož i při vytváření vhodného sociálního zázemí mladistvého.

Na rozdíl od obecné úpravy místní příslušnosti řízení provádí soud pro mládež, v jehož obvodu mladistvý (dítě mladší patnácti let) *bydlí*, a nemá-li stálé bydliště, kde se *zdržuje nebo pracuje*. Nelze-li žádné takové místo zjistit nebo jsou-li mimo území České republiky, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu bylo *provinění spácháno*; jestliže nelze místo činu zjistit, koná řízení soud pro mládež, v jehož obvodu *čin vyšel najevo*. Důvodová zpráva v této souvislosti poukazuje na praktické zkušenosti, z nichž lze dovodit, že je nejúčelnější konat řízení v místě bydliště, neboť právě zde je zpravidla možno nejlépe zajistit koordinovanou spolupráci s Probační a mediační službou, s příslušnými orgány sociálně-právní ochrany dětí, s rodinou osoby, proti níž se řízení vede tak, aby byl co nejlépe naplňován výchovný účel řízení a zajištění dalšího působení na takovou osobu i po jeho skončení.

Pouze *výjimečně* lze konat společné řízení proti mladistvému a dospělému, jestliže je to nutné pro všestranné a objektivní objasnění věci a není to na újmu mladistvého.

Mladistvý má právo na zacházení přiměřené jeho věku, duševní vyspělosti a zdravotnímu stavu. Nedostatečná schopnost mladistvého náležitě se hájit nachází svůj výraz v široce koncipovaném institutu *nutné obhajoby*. Zákon v tomto ohledu stanoví, že *mladistvý musí mít obhájce již od okamžiku, kdy jsou proti němu použita opatření podle tohoto zákona nebo provedeny úkony podle trestního řádu, včetně úkonů neodkladných a neopakovatelných*, ledaže nelze provedení úkonu odložit a vyrozumění obhájce o něm zajistit. Obdobně jako v platné úpravě je upravena nutná obhajoba i ve vykonávacím řízení, v řízení o stížnosti pro porušení zákona, v řízení o dovolání a v řízení o návrhu na povolení obnovy řízení s tím, že věková hranice této nutné obhajoby se zvyšuje *na devatenáct let*. Orgány činné podle tohoto zákona jsou povinny vždy mladistvého *poučít* o jeho právech a poskytnout mu plnou možnost jejich uplatnění. Ve vhodných případech jej poučí i o podmínkách pro podmíněné zastavení trestního stíhání, narovnání nebo odstoupení od trestního stíhání.

Zvláštní zájem na ochraně *soukromí a osobnosti mladistvého* odůvodňuje upřednostnění utajení informací týkajících se jeho provinění před ústavně chráněnou zásadou veřejnosti trestního řízení, a to vzhledem k co největšímu odstranění škodlivých vlivů řízení na mladistvého, včetně vlivů difamujících jeho osobu, a na základě ústavní zásady presumce nevinoty. Zákon proto stanoví, že dokud není trestní stíhání pravomocně skončeno, mohou orgány činné v řízení podle tohoto zákona zveřejňovat jen takové informace o řízení vedeném proti mladistvému, kterými nebude ohroženo dosažení účelu trestního řízení, a které neodporují požadavku ochrany osobnosti mladistvého a osobních údajů, a to i jiných osob zúčastněných na řízení. Obecně je tedy zakázáno, nestanoví-li zákon jinak, před konečným rozhodnutím ve věci, zveřejnit jakýmkoli způsobem (ve veřejných sdělovacích prostředcích i jinak) informaci, ve které je uvedeno jméno a příjmení mladistvého, nebo informaci, která obsahuje údaje, které by umožnily tohoto mladistvého identifikovat.

Za postup v rozporu s touto zásadou se nepovažuje sdělení informací během trestního řízení, pokud účelem takového postupu není jejich uveřejnění, anebo je-li jejich

účelem pátrání po mladistvém. Totéž obdobně platí o sdělení informací probačním úředníkem dalším osobám, pokud je jejich sdělení nutné pro získání informací, které se vztahují k vypracování zprávy vyžadované tímto zákonem, nebo bez nichž nelze kvalifikovaně provádět dohled nad mladistvým nebo o něj pečovat, popřípadě kontrolovat plnění podmínek a omezení, které mu byly stanoveny, a zajistit bezpečnost osob, jež s ním přicházejí do kontaktu. Osoby, kterým byly sděleny tyto informace, je nesmějí nikomu dále sdělovat, pokud toto sdělení není nutné pro účely uvedené v tomto ustanovení. O tom musí být poučeny.

Hlavního líčení a veřejného zasedání se mohou *účastnit* pouze obžalovaný mladistvý, jeho dva důvěrníci, jeho obhájce, zákonní zástupci a příbuzní v přímém pokolení, sourozenci, manžel nebo druh, poškozený a jeho zmocněnec, svědci, znalci, tlumočníci, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí, úředníci Probační a mediační služby a *zástupce školy nebo výchovného zařízení*. Na návrh mladistvého může být hlavní líčení nebo veřejné zasedání konáno veřejně.

Publikování informací o průběhu hlavního líčení nebo veřejného zasedání, které by vedly ke ztotožnění mladistvého ve veřejných sdělovacích prostředcích nebo jiným způsobem, je zakázáno. Stejně tak je zakázáno publikování každého textu nebo každého vyobrazení týkajícího se totožnosti mladistvého.

Rozsudek se vyhláší veřejně v hlavním líčení a v přítomnosti mladistvého. Pravomocný odsuzující rozsudek může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen bez uvedení jména, popřípadě jmen, a příjmení mladistvého, při přiměřené ochraně mladistvého před nežádoucími účinky jeho uveřejnění. Předseda senátu může s přihlédnutím k osobě mladistvého a povaze a charakteru provinění rozhodnout a) o dalších omezeních spojených s uveřejněním pravomocného odsuzujícího rozsudku neuvedených v odst. 3 § 54 za účelem přiměřené ochrany zájmů mladistvého, b) o uveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku s uvedením jména, popřípadě jmen, a příjmení mladistvého, jakož i o uveřejnění jeho dalších osobních údajů, jde-li o zvláště závažné provinění a takové uveřejnění je potřebné z hlediska ochrany společnosti. Předseda senátu tak může rozhodnout jak o zveřejnění pravomocného odsuzujícího rozsudku za zpřísněných podmínek (tedy ještě s větším vymezením okruhu údajů než jen jména a příjmení, jež nesmějí být o mladistvém zveřejněny, např. vymezením určitých částí rozsudku), tak i za podmínek zmírněných (tj. s uvedením jména, popř. jmen, a příjmení mladistvého), jakož i o zveřejnění dalších osobních údajů o mladistvém potřebných k ochraně společnosti, tj. např. o zveřejnění jeho fotografie. Nutno dodat, že tato úprava se uplatní i v řízení proti dítěti mladšímu 15 let, pokud skončilo vydáním rozsudku, kterým bylo dítěti uloženo některé z opatření upravených v § 93 odst. 1, neboť § 92 odst. 3 odkazuje na obdobné užití § 52 až 54.

U mladistvého je *vazba* mimořádným zajišťovacím prostředkem, a to za podmínky, jestliže účelu vazby lze dosáhnout jinak. Použití institutu vazby v trestních věcech mladistvých je z tohoto pohledu opatřením zcela výjimečným. Proto také úprava v zákoně je založena na tom, že vazbu mladistvého lze nahradit *zárukou, dohledem, slibem nebo jeho umístěním v péči důvěryhodné osoby*. Vazbu mladistvého lze také nahradit *peněžitou zárukou*. Tato opatření jsou pojímána tak, že by měla být využívána přednostně.

Vazba v řízení ve věcech mladistvých nesmí trvat déle než dva měsíce, a jde-li o zvláště závažné provinění nesmí trvat déle než šest měsíců. Po uplynutí této doby (dvou, resp. šesti měsíců) může být vazba výjimečně prodloužena až o další dva měsíce a v řízení o zvláště závažném provinění až o dalších šest měsíců, pokud nebylo možné pro

obtížnost věci nebo z jiných závažných důvodů trestní stíhání v této lhůtě skončit a propuštěním mladistvého na svobodu hrozí, že bude zmařeno nebo podstatně ztíženo dosažení účelu trestního stíhání. K takovému prodloužení může dojít pouze jednou v přípravném řízení a jednou v řízení před soudem pro mládež. Maximální přípustná délka trvání vazby činí u provinění 6 měsíců a u zvláště závažného provinění 18 měsíců.

Tyto lhůty (lhůty vazby) se počítají od doby, kdy došlo k zatčení nebo zadržení mladistvého, anebo nepředcházelo-li zatčení nebo zadržení, od doby, kdy došlo na základě rozhodnutí o vazbě k omezení osobní svobody mladistvého.

Po propuštění mladistvého z vazby lze nařídit dohled probačního úředníka nad mladistvým, který může trvat až do skončení trestního stíhání. Tato úprava má usnadnit mladistvému přechod do normálního života po propuštění z vazby na svobodu; na straně druhé nad mladistvým bude nadále vykonáván jistý druh sociální kontroly.

V řízení je nutno co nejdůkladněji zjistit též *stupeň rozumového a mravního vývoje mladistvého, jeho povahu, poměry i prostředí, v němž žil a byl vychován, jeho chování před spácháním provinění a po něm a jiné okolnosti* důležité pro volbu prostředků vhodných pro jeho nápravu, včetně posouzení toho, zda a v jakém rozsahu má být uložené výchovné opatření, ochranné opatření nebo trestní opatření. Zjištění poměrů mladistvého lze uložit příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí, případně též Probační a mediační službě.

Zpráva o osobních, rodinných a sociálních poměrech mladistvého a aktuální životní situaci mladistvého musí být písemná, pokud předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce neurčí jinak, a musí obsahovat zejména věk mladistvého, stupeň jeho zralosti, dále jeho postoj k provinění a jeho ochotu zajistit nápravu způsobených škod nebo odčinění dalších následků, rodinné poměry mladistvého, včetně vztahu mladistvého k jeho rodičům, stupeň vlivu rodičů na něho a vztah mezi mladistvým, jeho širší rodinou a blízkým sociálním okolím, záznamy o školní docházce, jeho chování a prospěchu ve škole, a je-li zaměstnán, i skutečnosti významné pro posouzení jeho chování v zaměstnání, přehled jeho předchozích provinění a opatření vůči němu použitých, jakož i popis jejich výkonu, včetně způsobu chování mladistvého.

Opravné prostředky ve prospěch mladistvého může podat, a to i proti jeho vůli, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí; lhůta k podání opravného prostředku mu běží samostatně. *Stížnost ve prospěch* mladistvého mohou podat též jeho příbuzní v pokolení přímém, jeho sourozenec, osvojitel, manžel a druh; lhůta k podání stížnosti jim končí tímž dnem jako mladistvému. *Návrh na povolení obnovy řízení v neprospěch* obviněného může podat jen státní zástupce do šesti měsíců od doby, kdy se dozvěděl o skutečnostech odůvodňujících podání návrhu na povolení obnovy, nejdéle však do uplynutí poloviny doby promlčení trestního stíhání.

Každou věc mladistvého je třeba řešit *individuálně se zřetelem na všechny okolnosti spáchaného provinění, osobnost mladistvého, potřeby poškozeného a zájmy jejich blízkého sociálního okolí s cílem obnovit narušené sociální a právní vztahy*. Postupy, opatření a řešení obnovující tyto vztahy a přispívající k předcházení trestné činnosti by měly mít přednost před postupy a opatřeními represivně odplatné povahy. Soud pro mládež a v přípravném řízení specializovaný státní zástupce by měl volit mezi projednáním věci ve standardním řízení, využitím možnosti provést zjednodušené řízení nebo uplatnit některý z odklonů; vždy by si měl vyžádat stanovisko mladistvého a zvažovat současně i zájem poškozeného. Svou činnost by měl organizovat tak, aby bylo možné ve vhodných případech využít přiměřených alternativních opatření. Zákon také doplňuje u mladistvých již existující druhy odklonů – vedle *podmíněného zastavení*

trestního stíhání a narovnání upravuje rovněž institut *odstoupení od trestního stíhání mladistvého*. Zmíněný institut spočívá v tom, že za splnění zákonem stanovených podmínek může v přípravném řízení státní zástupce a v řízení před soudem soud pro mládež odstoupit od trestního stíhání mladistvého a zároveň zastavit trestní stíhání z důvodu absence veřejného zájmu na dalším stíhání mladistvého.

Zákonný zástupce mladistvého je oprávněn mladistvého zastupovat, zejména zvolit mu obhájce, činit za mladistvého návrhy, podávat za něhot žádosti a opravné prostředky; je též oprávněn zúčastnit se těch úkonů, kterých se podle zákona může zúčastnit mladistvý. Ve prospěch mladistvého může zákonný zástupce tato práva vykonávat i proti jeho vůli. V případech, v nichž zákonný zástupce mladistvého nemůže vykonávat svá práva a je nebezpečí z prodlení, předseda senátu a v přípravném řízení státní zástupce ustanoví k výkonu těchto práv mladistvému opatrovníka.

Příslušný *orgán sociálně-právní ochrany dětí* je bez zbytečného odkladu vyrozuměn o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého. Dále je bez zbytečného odkladu informován též o zahájení trestního stíhání mladistvého. Vyrozuměn je i o hlavním líčení a veřejném zasedání.

Zástupce příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí v rámci hlavního líčení a veřejného zasedání proti mladistvému může činit návrhy a dávat vyslychaným otázky, slovo k závěrečné řeči mu přísluší po mladistvém.

Opis rozsudku se doručí též příslušnému orgánu sociálně-právní ochrany dětí. V případě, že nebyl zástupce tohoto orgánu přítomen při vyhlášení usnesení, proti němuž je přípustná stížnost nebo jímž bylo trestní stíhání zastaveno nebo přerušeno anebo věc postoupena, doručí se mu opis tohoto rozhodnutí.

Opravné prostředky ve prospěch mladistvého může podat, a to i proti jeho vůli, příslušný orgán sociálně-právní ochrany dětí; lhůta k podání opravného prostředku mu běží samostatně.

Orgán sociálně-právní ochrany dětí v řízení v trestních věcech mladistvých může podat návrh na změnu nebo zrušení výchovných opatření, návrh na upuštění od výkonu ochranné výchovy, návrh na propuštění z ochranné výchovy, návrh na podmíněné umístění mimo výchovné zařízení, návrh na prodloužení ochranné výchovy, návrh na změnu ochranné výchovy.

Příslušné *středisko Probační a mediační služby* je bez zbytečného odkladu vyrozuměno o zadržení, zatčení nebo vzetí do vazby mladistvého. Probační a mediační služba je dále bez zbytečného odkladu informována též o zahájení trestního stíhání mladistvého. Probační a mediační službě doručuje opis rozsudku.

Probační a mediační služba zajišťuje v řízení podle tohoto zákona

a) *dohled nad mladistvým* a

b) v případech kdy dohled nebyl uložen, *provádí úkony směřující k tomu, aby mladistvý vedl ve zkušební době řádný život*, pokud bylo rozhodnuto

- o propuštění mladistvého z vazby za současného uložení dohledu,
- o podmíněném zastavení trestního stíhání,
- o podmíněném upuštění od trestního opatření s dohledem,
- o uložení obecně prospěšných prací za současného uložení výchovných opatření,
- o uložení peněžitého opatření s podmíněným odkladem výkonu,
- o podmíněném odsouzení, včetně podmíněného odsouzení s dohledem,
- o podmíněném propuštění z výkonu odnětí svobody, včetně podmíněného propuštění z výkonu odnětí svobody za současného uložení dohledu a

- o uložení dalších trestních, ochranných a výchovných opatření a soud předal věc Probační a mediační službě.

Úkolem probačního úředníka v rámci uloženého dohledu je *dohlížet na plnění povinností uložených mladistvému*, a za tím účelem také *pravidelně navštěvovat mladistvého v jeho bydlišti, na pracovišti a ve škole*. *Pomoc a poradenství* pak provádí probační úředník v rámci přípravy a realizace individuálně připraveného programu výkonu dohledu pro mladistvého.

V případě, že mladistvý *poruší závažně nebo opakovaně podmínky dohledu* nebo jiná *uložená výchovná opatření*, informuje o tom probační pracovník bez zbytečného odkladu předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil. V případě méně závažného porušení stanovených podmínek a výchovných opatření může probační úředník udělit mladistvému výstrahu, a to nejvýše dvakrát v průběhu jednoho roku. Nestanoví-li předseda senátu jinak, zpracuje probační úředník nejméně jednou za šest měsíců zprávu, ve které informuje předsedu senátu soudu pro mládež, který dohled uložil, o průběhu výkonu dohledu nad mladistvým, o plnění uložených výchovných opatření mladistvým a o jeho osobních, rodinných a sociálních poměrech a aktuální životní situaci.

Probační úředník v řízení v trestních věcech mladistvých může učinit návrh na změnu nebo zrušení výchovných opatření, návrh na upuštění od výkonu ochranné výchovy, návrh na propuštění z ochranné výchovy, návrh na podmíněné umístění mimo výchovné zařízení, návrh na prodloužení ochranné výchovy, návrh na změnu ochranné výchovy.

Zvláštní ustanovení o trestním řízení ve věcech mladistvých se však *neužije*

- v řízení o proviněních, která obviněný spáchal jednak před dovršením osmnáctého roku, jednak po jeho dovršení, jestliže trestní zákon na čin spáchaný po dovršení osmnáctého roku stanoví trest stejný nebo přísnější, nebo
- bylo-li zahájeno trestní stíhání až po dovršení devatenáctého roku mladistvého.

Ustanovení tohoto zákona o účasti orgánu sociálně-právní ochrany dítěte se *neužije*, jestliže se úkon provádí po dovršení devatenáctého roku věku mladistvého.

V. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

1. Odpovědnost dítěte mladšího patnácti let

Dítě mladší patnácti let není trestně odpovědné. Dopustí-li se však dítě mladší než patnáct let činu jinak trestného, učiní soud pro mládež opatření potřebná k jeho nápravě (dohled probačního úředníka, zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče a ochranná výchova). Jednání dítěte mladšího než patnáct let, které je jiným protiprávním činem, se posuzuje a projednává podle obecných předpisů¹⁶.

¹⁶ Základním obecným předpisem pro posouzení odpovědnosti dětí mladších patnácti let, a vůbec nezletilých dětí, za jejich protiprávní činy je občanský zákoník. Podle ustanovení § 422 odst. 1 občanského zákoníku nezletilý nebo ten, kdo je stížen duševní poruchou, odpovídá za škodu jím způsobenou, je-li schopen ovládnout své jednání a posoudit jeho následky; společně a nerozdílně s ním odpovídá, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled. Není-li ten, kdo způsobí škodu, pro nezletilost nebo pro duševní poruchu schopen ovládnout své jednání nebo posoudit jeho následky, odpovídá za škodu ten, kdo je povinen vykonávat nad ním dohled.

2. Řízení ve věcech dětí mladších patnácti let

V řízení proti dětem mladším patnácti let, které se měly dopustit činu jinak trestného, postupuje soud mládeže podle zvláštních právních předpisů upravujících občanské soudní řízení, neboť děti mladší patnácti let nejsou trestně odpovědné, a proto proti nim nelze vést trestní řízení. Rozhodování v těchto věcech je tedy svěřeno soudům pro mládež s tím, že budou postupovat podle občanského soudního řádu. Jde tedy o *řízení občanskoprávní* (řízení ve věcech péče soudu o nezletilé), jehož základním cílem není prokázat dítěti vinu, ale učinit taková opatření, aby byla nadále zajištěna jeho řádná výchova a příznivý vývoj. To ovšem nic nemění na skutečnosti, že prokázání toho, že se dítě dopustilo činu jinak trestného je zákonnou podmínkou, která musí být splněna, aby byla uložena opatření podle tohoto zákona.

Řízení soud pro mládež zahájí buď *na návrh státního zastupitelství*, nebo případně *i bez tohoto návrhu*. *Státní zastupitelství je povinno návrh podat bezodkladně*

Podle ustanovení § 422 odst. 2 občanského zákoníku, kdo je povinen vykonávat dohled, zprostí se odpovědnosti, jestliže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal.

Podle ustanovení § 422 odst. 3 občanského zákoníku pak vykonává-li dohled organizace, její pracovníci dohledem pověřeni sami za škodu takto vzniklou podle tohoto zákona neodpovídají; jejich odpovědnost podle pracovněprávních předpisů není tím dotčena.

Jde tu o zvláštní úpravu odpovědnosti za škodu způsobenou protiprávním úkonem osoby, která není vzhledem ke svému věku nebo duševnímu stavu deliktně způsobilá. Plná deliktní způsobilost (způsobilost k zavinění) je dána u zletilé osoby za předpokladu, že netrpí duševní poruchou (trvalou nebo přechodnou), která by u ní vylučovala uplatnění rozumové schopnosti (rozpoznat, resp. předvídat následky svého jednání), jakož i schopnosti volní (ovládnout své jednání). Oba uvedené předpoklady musí být dány kumulativně.

Nezletilý (stejně jako osoba stížená duševní poruchou) odpovídá za škodu způsobenou jeho protiprávním úkonem, jestliže byl schopen, v daném, konkrétním případě rozpoznat následky svého jednání a ovládnout je. Deliktní způsobilost je chápána jako způsobilost nést následky vlastního protiprávního jednání.

Právní úprava § 422 občanského zákoníku vychází z koncepce, že nezletilé dítě buď *deliktní způsobilost má*, a potom nese odpovědnost za škodu buď samo nebo solidárně s jinými subjekty (tj. osoby, které byly povinny nad ním vykonávat *dohled*), anebo *deliktní způsobilost nemá*, a potom odpovědnost za způsobenou škodu nesou osoby, které nad dítětem měly povinnost vykonávat dohled.

Osobami solidárně odpovídajícími společně s nezletilým dítětem jsou především *rodiče*, dalšími odpovědnými subjekty mohou být *osvojitelé, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy, pěstouni, poručník, osoby právnické* (zejména škola, léčebné zařízení apod.) a též *osoby, které převzaly dohled nad dítětem na základě dohody* (např. prarodiče).

Je-li dozírajícím subjektem právnická osoba, neodpovídá poškozenému její zaměstnanec, který byl přímo pověřen dohledem, neboť v odpovědnostním vztahu k poškozenému je právnická osoba. Tím však není dotčena odpovědnost pracovníka (např. učitele) podle pracovněprávních předpisů.

Osoby povinné dohledem odpovídají buď výlučně, tj. tehdy, není-li u nezletilého dítěte dána v konkrétním případě deliktní způsobilost, nebo společně a nerozdílně s ním. Je také možné, aby nezletilý odpovídal za způsobenou škodu sám, pokud u něj v konkrétním případě byla dána deliktní způsobilost a osoba povinná dohledem se odpovědnosti zprostíla.

Odpovědnost subjektů povinných dohledem je založena na *presumpci zavinění*. Ustanovení § 422 odst. 2 občanského zákoníku totiž v tomto směru stanoví, že kdo je povinen vykonávat dohled, zprostí se odpovědnosti, jestliže prokáže, že náležitý dohled nezanedbal. Judikatura obecných soudů k pojmu *náležitý dohled* uvádí, že pod tímto pojmem není možné rozumět takový dohled, který by byl za normálních okolností osobami dohledem povinnými vykonáván stále, nepřetržitě a bezprostředně (tzn. „na každém kroku“), neboť v takovém případě by byla zákonem předpokládána možnost zproštění těchto osob odpovědnosti prakticky vyloučena. Při úvaze o tom, zda osoby dohledem povinné nezanedbaly náležitý dohled, je nutno vzít zřetel i na některé okolnosti týkající se osoby podléhající dohledu (např. věk, povahové vlastnosti a celkové chování nezletilého dítěte).

poté, jakmile se dozví, že trestní stíhání je nepřipustné, protože jde o osobu, která není pro nedostatek věku trestně odpovědná..

Účastníkem řízení bude vedle dítěte také příslušný orgán sociálně-právně ochrany dítěte, zákonní zástupci dítěte, osoby, kterým bylo dítě svěřeno do výchovy nebo jiné obdobné péče (pěstouni), jakož i další osoby, o jejichž právech a povinnostech má být v řízení jednáno (např. prarodiče mající dítě u sebe). Podalo-li návrh na zahájení řízení státní zastupitelství, je účastníkem řízení také státní zastupitelství.

Opatrovníkem dítěte po řízení ustanoví soud pro mládež advokáta. Důvodová zpráva v této souvislosti argumentuje tím, že jde o řízení, které navazuje na údajné spáchání činu jinak trestného dítětem mladším patnácti let, a poukazuje na to, že se zde řeší důležité právní otázky, zda jde o čin jinak trestný a zda takový čin spáchalo dítě mladší patnácti let.

*Zákon i z pohledu řízení proti dětem mladším patnácti let pokládá za samozřejmost dodržet záruky *spravedlivého procesu*. Dítě by mělo být v řízení zásadně *vyslechnuto* s výjimkou, bylo-li jeho jednání, v němž je spatřován čin jinak trestný, spolehlivě prokázáno jinak. *Názor dítěte* ve věci však musí být i v takovém případě v průběhu řízení zjištěn¹⁷.*

Dítěti mladšímu patnácti let, které se dopustilo činu jinak trestného může soud pro mládež uložit, a to zpravidla na základě výsledků předchozího pedagogicko-psychologického vyšetření, tato opatření:

- a) dohled probačního úředníka,*
- b) zařazení do terapeutického, psychologického nebo jiného vhodného výchovného programu ve středisku výchovné péče,*
- c) ochrannou výchovu.*

Podstatou dohledu probačního úředníka je metoda výchovy a pozitivního ovlivňování chování dítěte, která je založena na kombinaci prvků kontroly, pomoci a poradenství. Na dohled probačního úředníka se s přihlédnutím k věku dítěte použijí přiměřeně ustanovení upravující dohled probačního pracovníka nad mladistvým. Dohled probačního úředníka potrvá po dobu potřebnou ke splnění jeho účelu, nejdéle do dosažení zletilosti dítěte, kterému byl uložen.

¹⁷ Čl. 12 Úmluvy o právech dítěte stanoví právo dítěte, které je schopno formulovat své vlastní názory, tyto názory svobodně vyjadřovat ve všech záležitostech, které se jej dotýkají, přičemž se názorům dítěte musí věnovat patřičná pozornost odpovídající jeho věku a úrovni. Ustanovení § 100 odst. 3 o. s. ř. stanoví, že v řízení, jehož účastníkem je nezletilé dítě, které je schopno formulovat své názory, soud postupuje tak, aby byl zjištěn jeho *názor ve věci*. Názor nezletilého dítěte soud zjistí buď prostřednictvím jeho zástupce nebo příslušného orgánu sociálně-právní ochrany dětí, anebo výslechem dítěte; výslech lze provést i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. K názoru dítěte soud přihlíží s přihlédnutím k jeho věku a rozumové vyspělosti. V této souvislosti lze také poukázat na ustanovení § 31 odst. 3 zákona o rodině, podle kterého dítě, které je schopno s ohledem na stupeň svého vývoje vytvořit si vlastní názor a posoudit dosah opatření jeho se týkajících, má právo obdržet potřebné informace a svobodně se *vyjadřovat* ke všem rozhodnutím týkajících se podstatných záležitostí jeho osoby a být slyšeno v každém řízení, v němž se o takových záležitostech rozhoduje. Dále pak podle ustanovení § 8 odst. 2 zákona č. 359/1999 Sb., o sociálně-právní ochraně dětí, ve znění pozdějších předpisů, dítě, které je schopno formulovat své vlastní názory, má právo pro účely sociálně-právní ochrany tyto názory svobodně *vyjadřovat* při projednávání všech záležitostí, které se ho dotýkají, a to i bez přítomnosti rodičů nebo jiných osob zodpovědných za výchovu dítěte. Vyjádření dítěte se při projednávání všech záležitostí týkajících se jeho osoby věnuje náležitá pozornost odpovídající jeho věku a rozumové vyspělosti.

Zařazením dítěte mladšího patnácti let do vhodného *výchovného programu* zákon rozumí programy realizované středisky výchovné péče, které působí na základě zákona č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Tato střediska poskytují speciálně pedagogickou péči a psychologickou pomoc dětem s rizikem či s projevy poruch chování a negativních jevů v sociálním vývoji a dětem propuštěným z ústavní výchovy při jejich integraci do společnosti. Tato péče je zaměřena na odstranění či zmírnění již vzniklých poruch chování a na prevenci vzniku dalších vážnějších poruch a negativních jevů v sociálním vývoji dětí.

Ochranná výchova představuje nejzávažnější zásah do poměrů dítěte. Obligatočně se uloží *ochranná výchova* dítěti, které spáchalo čin, za který trestní zákon ve zvláštní části dovoluje uložení výjimečného trestu, a které v době spáchání dovršilo dvanáctý rok svého věku a je mladší než patnáct let. Fakultativně je možné uložit ochrannou výchovu dítěti mladšímu patnáct let, jestliže její uložení odůvodňuje povaha spáchaného činu jinak trestného a je-li to nezbytně nutné k zajištění jeho řádné výchovy.

Výkon ochranné výchovy je upraven zákonem č. 109/2002 Sb., o výkonu ústavní výchovy nebo ochranné výchovy ve školských zařízeních a o preventivně výchovné péči ve školských zařízeních a o změně dalších zákonů. Ochranná výchova se vykonává ve *speciálních školských zařízeních* pro výkon ochranné výchovy v resortu ministerstva školství¹⁸.

Od ochranné výchovy je nutno odlišovat *ústavní výchovu*, která je institutem *rodinného práva*, je druhem *výchovného opatření*. Zákon o rodině uvádí ústavní výchovu jako nejzávažnější výchovné opatření mající vytvořit co nejpríznivější podmínky pro výchovu dítěte. Ve smyslu § 46 zákona o rodině může soud nařídit ústavní výchovu tehdy, jestliže je výchova dítěte vážně ohrožena nebo narušena a jiná výchovná opatření nevedla k nápravě nebo rodiče z jiných závažných důvodů nemohou výchovu dítěte zabezpečit.

Pod pojmem jiná výchovná opatření, která nevedla k nápravě, je třeba především chápat výchovná opatření v podobě napomenutí, stanovení dohledu nad nezletilým a uložení nezletilému omezení (viz § 43 odst. 2 zákona o rodině). Pokud je to v zájmu nezletilého nutné, může soud nařídit ústavní výchovu i v případě, že jiná výchovná opatření nepředcházela. Takový postup je odůvodněn snahou o co nejrychlejší vytvoření prostředí pro řádnou výchovu nezletilce.

Ústavní výchova zaniká nejpozději dosažením zletilosti, avšak z důležitých důvodů může soud prodloužit ústavní výchovu až na jeden rok po dosažení zletilosti (např. je třeba, aby dítě dokončilo v ústavu učební poměr).

Odlišnost ústavní a ochranné výchovy spočívá v možnosti trestního postihu za jejich nerespektování. Jestliže mladistvý maří účel *ochranné výchovy*, která mu byla uložena soudem, nebo jinak, zejména útekem z výchovného ústavu pro mládež, výkon takového rozhodnutí podstatně ztěžuje, dopouští se trestného činu maření výkonu úředního rozhodnutí podle § 171 odst. 1 písm. d) trestního zákona; útky chovanců (osob ve věku od patnácti do osmnácti let) z dětských domovů a dětských domovů se

¹⁸ Školská zařízení se dělí na:
diagnostický ústav,
dětský domov,
dětský domov se školou,
výchovný ústav.

školou, kterým byla nařízena soudem *ústavní výchova*, není mařením výkonu úředního rozhodnutí ve smyslu § 171 trestního zákona, a nelze je proto za toto jednání trestně stíhat (v podrobnostech viz náleží Ústavního soudu, vyhl. pod č.103/1997 Sb.)

Dítěti může být současně uloženo i více opatření, je-li do potřebné k dosažení účelu tohoto zákona.

Soud pro mládež může *upustit od uložení opatření*, postačuje-li k dosažení účelu tohoto zákona projednání činu dítěte státním zástupcem nebo soudem pro mládež.

V neposlední řadě pak zákon stanoví, že v řízení je nutné chránit *soukromí dítěte* ve stejném rozsahu jako u mladistvého, stejně tak jako úpravu uveřejnění výsledků řízení o uložení opatření dítěti ve veřejných sdělovacích prostředcích. Zákon stanoví, že výsledek řízení o uložení opatření dítěti mladšímu než patnáct let, které se dopustilo činu jinak trestného, může být uveřejněn ve veřejných sdělovacích prostředcích jen po právní moci rozhodnutí, kterým bylo řízení skončeno, a jen bez uvedení jména a příjmení dítěte, dalších účastníků řízení a jejich opatrovníků nebo jiných zástupců. Výjimky ze zákazů uveřejnění může povolit v odůvodněných případech soud pro mládež.

